

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Waterberging en Natuur Zuidelijk Westerkwartier

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

14 december 2016 / projectnummer: 3106

1. Hoofdpunten van het MER

De provincie Groningen en het Waterschap Noorderzijlvest willen, samen met betrokken partijen, het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en de waterbergingsgebieden inrichten in het Zuidelijk Westerkwartier in zuidwest-Groningen. In samenhang daarmee worden maatregelen op het gebied van waterkwaliteit, recreatie, landbouw, landschapsherstel en leefbaarheid getroffen.

Voor deze ontwikkelingen wordt een Provinciaal Inpassingsplan (PIP) (voor de gemeenten Leek en Marum) en mogelijk in een later stadium een herziening van het bestemmingsplan (voor de gemeente Grootegast) opgesteld. Tevens zullen er inrichtingsplannen voor de zogenaamde prioritaire¹ gebieden worden gemaakt en globalere inrichtingsplannen voor het overige gebied in het Zuidelijk Westerkwartier. Vanwege m.e.r.-(beoordelings)plichtige activiteiten en mogelijke gevolgen voor Natura 2000-gebieden wordt de m.e.r.-procedure doorlopen (een plan-MER voor het inpassingsplan en het bestemmingsplan en een project-MER voor de inrichtingsplannen van de prioritaire gebieden). De provincie Groningen treedt op als coördinerend bevoegd gezag in deze procedure.

Advies voor de inhoud van het MER

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')² beschouwt de volgende punten als essentiële informatie voor het op te stellen milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- samenvatting van de systeemanalyse van water en bodem per deelgebied;
- concrete beschrijving van de specifieke doelen per deelgebied;
- naast het alternatief dat voortkomt uit het gebiedsproces, ook een optimaal natuuralternatief en een optimaal waterbergingsalternatief;
- inzicht in het doelbereik van de alternatieven;
- beschrijving van de positieve en negatieve milieugevolgen van de alternatieven voor natuur, waterkwantiteit en waterkwaliteit, landschap en cultuurhistorie.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de notitie Reikwijdte & Detailniveau (NRD). Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die hierin naar haar mening voldoende aan de orde komen.

¹ De drie waterbergingsgebieden vormen, samen met de daar aangrenzende NNN-gebieden met een waterhuishoudkundige relatie, de prioritaire gebieden.

² De samenstelling en werkwijze van de werkgroep van de Commissie m.e.r. en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, via de link [3106](#) of door dit nummer op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2. Achtergrond, doel, beleid en besluitvorming

2.1 Probleemanalyse en doelstelling

Geef in het MER een heldere probleemanalyse en beschrijving van de doelen. Gebruik hiervoor de systeemanalyse van water en bodem die in paragraaf 3.2 van dit advies wordt gevraagd. Het is verder van belang om de doelen per thema (met name natuur en water) – en waar nodig ook per deelgebied³ – zo specifiek mogelijk te beschrijven, zodat de mate van het doelbereik van de alternatieven in het besluitvormingsproces een zo goed mogelijke rol kan vervullen. Maak hierbij onderscheid in hoofddoelstellingen en nevendoelestellingen en geef aan in hoeverre doelen met elkaar (kunnen) conflicteren.

2.2 Beleid en besluitvorming

2.2.1 Beleidskader en wet- en regelgeving

De NRD geeft in hoofdstuk 3 een beknopt overzicht van de relevante en op handen zijnde wet- en regelgeving en het relevante beleid. Dit zal nog verder moeten worden uitgewerkt, ondermeer op het terrein van de Natuurwetgeving en van de Omgevingswet. Geef in het MER aan welke consequenties deze kaders hebben voor het voornemen en/of welke onzekerheden op dit terrein nog voor het voornemen gelden.

2.2.2 Te nemen besluiten

De m.e.r.- procedure wordt doorlopen ter onderbouwing van de besluitvorming over het PIP/ bestemmingsplan en de inrichtingsplannen. Daarnaast zullen diverse andere besluiten worden genomen voor de realisatie van het voornemen. Geef aan welke besluiten dit zijn, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is.

3. Voorgenomen activiteit/ alternatieven en referentie

3.1 Voornemen en ontwikkeling van alternatieven

Het voornemen betreft de inrichting van waterbergingsgebieden en het NNN in de gemeenten Leek, Marum en Grootegast. Provinciale Staten van Groningen hebben in 2014 naar aanleiding van het project 'Droge Voeten 2050' de gebieden Dwarsdiep, polder de Dijken (Bakkerom) en Driepolders al aangewezen als waterbergingsgebieden. In 2014 hebben Provinciale Staten van Groningen tevens de aangepaste begrenzing van het Groningse Natuurnetwerk Nederland (NNN) vastgesteld. De ligging van de waterbergingsgebieden en het Gronings NNN

³ Zie bladzijde 14 van de NRD voor de deelgebieden.

zijn hiermee dus in grote lijnen al bepaald en worden als uitgangspunt in het MER gehanteerd. Geef voor de onderbouwing van de locaties in het voornemen een korte historie van onderzochte opties voor waterbergingsgebieden en voor de begrenzing van het NNN, en van de keuzes die in 2014 zijn gemaakt door Provinciale Staten.

Uit de NRD blijkt dat aan de hand van gebiedsprocessen met betrokkenen voor de verschillende deelgebieden al bestuurlijke inrichtingsalternatieven (varianten genaamd in de NRD) zijn ontwikkeld en in het MER worden onderzocht op doelbereik en milieueffecten. De Commissie vindt het voor de besluitvorming van belang dat in het MER de bandbreedte wordt onderzocht voor de inrichtingsalternatieven. De Commissie adviseert daarom om per deelgebied, naast de alternatieven die voortkomen uit de gebiedsprocessen, ook een alternatief met optimale natuurontwikkeling en een alternatief met optimale waterbergingsinrichting voor de drie prioritaire gebieden te onderzoeken, zodat duidelijk wordt wat in potentie het maximale doelbereik kan zijn voor natuur en water en welke milieueffecten deze alternatieven tot gevolg hebben. Bij het 'optimale natuuralternatief' moeten ook de KRW-doelen en de verdrogingsdoelstellingen worden meegenomen. Het inrichtingsalternatief en eventuele varianten daarop die voortkomen uit de gebiedsprocessen kunnen dan per deelgebied voor het aangegeven doelbereik afgemeten worden tegen deze twee alternatieven. Volgens de Commissie kan met deze werkwijze het MER voldoende milieuinformatie bieden voor een goed onderbouwde politieke besluitvorming.

3.2 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te onderzoeken milieueffecten van de inrichtingsalternatieven. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van zekere ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten. De Commissie merkt op dat onzekere ontwikkelingen in de landbouw niet meegenomen mogen worden bij de autonome ontwikkeling.

Bij de referentiesituatie hoort ook een beknopte beschrijving van de systeemanalyse van water en bodem per deelgebied omdat dit systeem bepalend is voor de natuur(ontwikkeling). De Commissie adviseert om hiervoor de (beekdal)systemen op hoofdlijnen te beschrijven en op het niveau van bijvoorbeeld boven-, midden en benedenloop, waarbij ook de voormalige invloed van de zee van belang is. In de beschrijving wordt de samenhang tussen geologische opbouw, reliëf, waterhuishouding (infiltratie, kwel, kwelflux, herkomst grondwater, oppervlaktewatersysteem) en bodemopbouw beschreven en hoe het landgebruik daarop heeft ingegrepen/ingespeeld. Geef tevens aan wat de actuele situatie is van de natuurwaarden en hoe dat samenhangt met het landgebruik. Plaats tenslotte de verschillende deelgebieden binnen de beschreven hoofdsystemen. Voor de systeemanalyse kunnen de achterliggende analyses/studies worden gebruikt. De Commissie adviseert ten behoeve van de leesbaarheid de systeemanalyse kort samengevat en met heldere kaartjes op te nemen in het MER.

De bovenstaande systeemanalyse biedt de grondslag voor het samenstellen van het in paragraaf 3.1 geadviseerde 'optimale natuuralternatief'. Aan de hand van de systeemanalyse kan

de optimale natuurontwikkeling per deelgebied worden beschreven en onderbouwd. Wat zijn de potentiële vegetaties voor een ontwikkeling richting schraalland en richting moeras en welke natuurwaarden vertegenwoordigen zij? Ga ook in op ontwikkelingsmogelijkheden voor fauna.

Robuustheidstoets

Naast de aspecten die onderdeel zijn van huidige situatie en de autonome ontwikkeling en daarmee de referentie voor de alternatieven zijn de onzekere ontwikkelingen in de landbouw (zoals bedrijfsopvolging) en de klimaatontwikkeling van belang voor realisatie van het voor-nemen en het doelbereik ervan.

Landbouw

De Commissie adviseert de verwachte ontwikkelingen in de landbouw in het MER in beeld te brengen en in de vorm van een robuustheidstoets aan te geven welke consequenties deze ontwikkelingen (al dan niet in de vorm van scenario's) hebben op het doelbereik en milieuef-fecten van de inrichtingsalternatieven.

Klimaat

Sinds het besluit over project "Droge Voeten 2050" heeft het KNMI nieuwe klimaatscenario's gepubliceerd. De verwachte klimaatontwikkeling die in deze scenario's is beschreven, kan consequenties hebben voor de waterbergingsopgave in de regio. Deze kan in omvang toene-men. Ook zou de frequentie van de inzet van waterbergingsgebieden kunnen wijzigen. De Commissie adviseert de verwachte klimaatontwikkeling (op basis van KNMI-scenario's 2014) en de mogelijke consequenties daarvan voor de waterbergingsopgave en het doelbereik van de alternatieven in het MER in beeld te brengen in de vorm van een robuustheidstoets.

4. Doelbereik en milieueffecten

4.1 Algemeen

Maak in het MER per deelgebied een duidelijk onderscheid tussen het doelbereik en de mili-eueffecten van de alternatieven. Voor het in beeld brengen van het doelbereik is van belang dat de doelstellingen van het voornemen worden vertaald in toetsbare criteria.

In hoofdstuk 6 van de NRD is een overzicht opgenomen van de effectbeoordeling voor het plan-MER en het project-MER gedeelte. De criteria zijn in dit overzicht beknopt ingevuld. De Commissie adviseert om met name voor het project-MER gedeelte rekening te houden met de volgende punten:

- de milieugevolgen dienen waar relevant te worden gekwantificeerd;
- maak een duidelijk onderscheid tussen de effecten in de aanleg- en de gebruiksfase;
- onderbouw de keuze van de rekenregels/-modellen en van de gegevens waarmee het doelbereik en de gevolgen van het voornemen voor de (grond)waterhuishouding en ef-fecten op natuur worden bepaald. Onderscheid daarbij onzekerheden in de kwaliteit van de gegevens (bron, ouderdom, betrouwbaarheid, e.d.) en in de gehanteerde rekenre-gels/-modellen (afleiding en bandbreedte van kritische parameterwaarden, modelkali-bratie, e.d.);

- motiveer voor de verschillende thema's de omvang van het gehanteerde studiegebied;
- geef aan welke mitigerende maatregelen mogelijk zijn en in welke mate hierbij de effecten verminderd worden.

In de volgende paragrafen geeft de Commissie enkele specifieke aandachtspunten voor de beschrijving en beoordeling van milieueffecten, die van belang zijn voor de vergelijking en toetsing van alternatieven.

4.2 Water en bodem

Beschrijf in het MER de huidige waterhuishouding en geohydrologische situatie, inclusief seizoen afhankelijke kwelintensiteiten, kwaliteit grond- en oppervlaktewater en eventuele knelpunten die in de huidige situatie aan de orde zijn. Neem dit zo gewenst op in de eerder genoemde systeemanalyse.

Onderdeel van het studiegebied zijn de Kaderrichtlijn Water (KRW) –waterlichamen Leekstermeer (type M14) en Dwarsdiep (type R12). Geef in het MER aan welke KRW-maatregelen zijn geprogrammeerd voor beide waterlichamen. Geef hierbij aan in hoeverre het realiseren van deze maatregelen beïnvloed wordt door het voornemen.⁴

Geef bij de alternatieven aan wat het doelbereik is van de verschillende waterdoelen (hoofd- en nevendoelestellingen). Ga hierbij onder andere in op het volume waterberging dat wordt gerealiseerd (m³), de realisatie van de vastgestelde KRW-doelstellingen (onder andere biologisch, fysisch-chemisch en overige stoffen), waterconservering en de normen uit het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW).

Ga bij de effectbeoordeling in op de aspecten, zoals genoemd in de NRD (paragraaf 6.2) en maak ook de effecten op woningen in de omgeving van het bergingsgebied duidelijk. Maak hierbij zo nodig onderscheid in moment (seizoen), frequentie en duur van de inzet van waterberging.

4.3 Natuur

Ga in op welke kenmerkende habitats en welke planten- en diersoorten aanwezig zijn in het plangebied en welke natuurdoelen per deelgebied kansrijk zijn/worden nagestreefd. Geef aan welke aanzienlijke gevolgen van de beoogde ingrepen (systeemherstel voor de ontwikkeling van natuur en waterberging) te verwachten zijn voor aanwezige planten en dierpopulaties. Beschrijf de aard van de gevolgen en wat de gevolgen voor de populaties betekenen op grond van gevoeligheid van habitats en soorten voor vermesting, verontreiniging (bodem en oppervlaktewater) en verandering in de waterhuishouding (bijv. herstel kwelsituatie en inrichting waterberging). Besteed niet alleen aandacht aan negatieve gevolgen maar ook aan te verwachten positieve gevolgen en het doelbereik.

⁴ Voor het Dwarsdiep is in de KRW-factsheet (onderdeel SGBP Rijn 2016–2021) opgenomen dat in het landbouwgebied een zone van 15 meter aan weerszijden aangehouden dient te worden.

Aandachtspunt is de ecologie van inundaties als gevolg van waterberging.⁵ Het MER dient in te gaan op de ecologische risico's van waterberging in relatie tot de beoogde natuurontwikkeling. Geef op basis van relevante literatuur een korte schets van deze risico's en de ecologische achtergrond daarvan. Ga in op oplossingsrichtingen om eventuele de risico's te beperken (zie ook paragraaf 5.1 van dit advies).

Soortbescherming

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied, waar zij voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt. Ga in op de mogelijke positieve en negatieve gevolgen van het voornemen voor deze beschermde soorten. Bepaal of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats. Geef, indien verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, aan welke invloed dit heeft voor instandhouding van de betreffende soort.

4.4 Landschap en cultuurhistorie

Het plangebied kent een lange, rijke en vaak zeer gebiedseigen ontginnings- en ontwikkelingsgeschiedenis waarvan in landschapsstructuren (sloot- en kavelpatronen, reliëf) en landschapselementen (waaronder houtwallen) nog veel te herkennen is, maar ook veel is verdwenen. Het voornemen biedt kansen de historische landschapsstructuren en de daarbij passende beplantingsstructuren weer te herstellen. De effectbeschrijving van het voornemen dient zich daarom niet te beperken tot de effecten op het huidige landschap maar zou vooral moeten aangeven waar herstel en kwaliteitsverbetering mogelijk wordt door de nieuwe inrichting en functies.

De analyse en conclusies uit het onderzoek naar de vroegere en huidige houtsingelstructuur in de verschillende delen van het Zuidelijk Westerkwartier en de bevindingen in het rapport '200 jaar landschap en water rond het Dwarsdiep' zijn een goed uitgangspunt voor een beschrijving van de huidige situatie en de kansen voor herstel en kwaliteitsverbetering

⁵ In de zienswijzen wordt hier ook op in gegaan.

5. Overige aspecten

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven' en 'leemten in milieuinformatie' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

5.1 Onzekerheden en evaluatieprogramma

Houd bij de vergelijking van de alternatieven en bij de toetsing van de alternatieven aan doelen en wettelijke grenswaarden expliciet rekening met de onzekerheden in effectbepalingen.⁶ Geef daarvoor in het MER inzicht in:⁷

- de waarschijnlijkheid dat effecten optreden, d.w.z. het realiteitsgehalte van de verschillende effectscenario's (best-case en worst-case);
- het belang van de onzekerheden in effectbepalingen voor de significantie van verschillen tussen alternatieven, en daarmee voor de vergelijking van alternatieven;
- op welke wijze tijdens de planuitvoering de effecten gemonitord worden en wanneer na realisering van het initiatief de daadwerkelijke effecten geëvalueerd worden. Geef ook aan welke maatregelen 'achter de hand' beschikbaar zijn als (project-)doelen en grenswaarden in de praktijk niet gehaald worden⁸;
- indien grote onzekerheid bestaat omtrent risico's is van het belang een monitoringplan op te stellen zodat in de toekomst zonodig het beheer kan worden bijgesteld.

5.2 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig leesbaar en beeldend document een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven, de onzekerheden en leemten in kennis die daarbij aan de orde zijn;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het voorkeursalternatief.

⁶ Effectbepalingen voor de toekomst zijn inherent onzeker. Het zijn veelal de best mogelijke benaderingen op basis van in de praktijk ontwikkelde en getoetste modellen. De onzekerheden in de uitkomsten van modellen moeten wel worden onderkend. Schijnzekerheden leveren immers ondoelmatige keuzes en maatregelen op. Effecten kunnen in werkelijkheid meevallen, dan kan het zijn dat te veel maatregelen zijn getroffen. Effecten kunnen tegenvallen, dan zijn er te weinig maatregelen genomen.

⁷ Er is een factsheet op de website van de Commissie dat meer informatie bevat over het omgaan met onzekerheden in MER. (http://docs1.eia.nl/mer/diversen/factsheet_19_omgaan_met_onzekerheden_in_mer_webversie.pdf)

⁸ Hiermee wordt ook invulling gegeven aan de (tot op heden veelal niet nagekomen) verplichting tot evaluatie van een MER (artikel 7.39 t/m 7.42 van de Wet milieubeheer).

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: Gedeputeerde Staten Provincie Groningen; Waterschap Noorderzijlvest

Bevoegd gezag: Provinciale Staten Provincie Groningen

Besluit: vaststellen van inpassingsplan, bestemmingsplan en inrichtingsplannen

Categorie Besluit m.e.r.: C16.1, D03.2, D09

Activiteit: De provincie Groningen en het Waterschap Noorderzijlvest willen, samen met betrokken partijen, het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en de waterbergingsgebieden inrichten in het Zuidelijk Westerkwartier in zuidwest-Groningen. In samenhang daarmee worden maatregelen op het gebied van waterkwaliteit, recreatie, landbouw, landschapsherstel en leefbaarheid getroffen. Voor deze ontwikkelingen wordt een Provinciaal Inpassingsplan (voor de gemeenten Leek en Marum) en een bestemmingsplan (voor de gemeente Grootegast) opgesteld. Tevens zullen er inrichtingsplannen voor de zogenaamde prioritaire gebieden worden gemaakt en globalere inrichtingsplannen voor het overige gebied in het Zuidelijk Westerkwartier. Vanwege m.e.r.–(beoordelings)plichtige activiteiten en mogelijke gevolgen voor Natura 2000-gebieden wordt de m.e.r.–procedure doorlopen (een plan-MER voor het inpassingsplan en het bestemmingsplan en een project-MER voor de inrichtingsplannen). De provincie Groningen treedt op als coördinerend bevoegd gezag in deze procedure.

Procedurele gegevens:

Adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 21 september 2016

Aankondiging start procedure: 29 september 2016

Ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 30 september 2016 tot en met 10 november 2016

Advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 14 december 2016

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dhr. drs. G.B. Dekker

dhr. dr. F.H. Everts

dhr. ir. W.H.A.M. Keijsers

mw. drs. J.P. Siedsma (secretaris)

mw. M.A.J. van der Tas (voorzitter)

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De informatie die ze van het bevoegde gezag heeft ontvangen, vormt het uitgangspunt van haar advies. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie de website op de pagina *Wat doet de Commissie* in het hoofdstuk Advisering (www.commissiemer.nl/advisering/watbiedtdecommissie).

Betrokken documenten:

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiener.nl projectnummer [3106](#) in te vullen in het zoekvak.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Bezoekadres

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

e mer@eia.nl

w commissiemer.nl

